

JÖVŐ NEMZEDÉKEK ÉRDEKEINEK VÉDELME TELLÁTÓ
BIZTOSHELYETTES

Ügyszám: AJB-5960-1/2020

**A jövő nemzedékek szószólójának figyelemfelhívása
az erdők biológiai sokféleségének, természeti értékeinek megóvásáról szóló
AB határozat utáni teendőkről**

Az Alkotmánybíróság a 14/2020. (VII. 6.) számú határozatával ismét megerősítette, hogy az Alaptörvényben tett vállalások a mindennapok meghatározó kötelezettségei, s a biológiai sokféleséget is magában foglaló nemzet közös örökségét magának a nemzetnek kell megőriznie.

Az Alkotmánybíróság megfogalmazása szerint: *Az erdők tekintetében a „nemzet közös örökségének státusa” azt is jelenti, hogy az erdők megóvása az államra, az erdőtulajdonosokra, az erdőgazdálkodókra, de még az erdőt szabadon használókra is kötelezettségeket hárít. A kötelezettségek különösen az államot, az erdőtulajdonosokat és az erdővel rendelkezni jogosultakat érintik azáltal, hogy a tulajdonnal való rendelkezés, illetőleg az erdőgazdálkodás teljes és feltétlen szabadsága helyébe a felelős, fenntartható gazdálkodást megvalósító, a jövő nemzedékek érdekeit is figyelembe vevő erdőhasználat követelménye lép. (14.2020. (VII. 6.) AB hat. [23]).* Ezzel a Testület egyértelművé teszi, hogy a kötelezettségek kiterjednek a védett természeti területek, a Natura 2000 területek erdeinek az erdőtulajdonosok, erdőgazdálkodók általi használatára, de arra is, hogy a látogatókat (erdőt szabadon használók), továbbá az állami szereplőket milyen kötelezettségek terhelik.

A jövő nemzedékek szószólójaként az alábbi figyelemfelhívással kívánok – a legfontosabb részletekre kiterjedően - eligazodást nyújtani mindazoknak, akinek tevékenységét az Alkotmánybíróság 14/2020. (VII. 6.) számú határozatával az erdőről, az erdővédelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény (továbbiakban: erdőtörvény) megsemmisített rendelkezései érintik.

1.) Az állami és önkormányzati szereplők feladatai az Országos Erdőállomány Adattár (továbbiakban: Adattár) közhitelességének biztosítása kapcsán:

Az Alkotmánybíróság által megsemmisített rendelkezések között számos olyan szerepel, amely közvetlenül meghatározza az Adattár tartalmát, a benne szerepeltethető adatokat, a jogokat és kötelezettségeket keletkeztető hatósági döntéseket, az erdőgazdálkodási tevékenységet befolyásoló tényezőket. Tekintettel arra, hogy az Adattár – néhány pontjának kivételével – közhiteles nyilvántartás, és ez képezi az erdőgazdálkodás tervezésének, irányításának, ellenőrzésének és a tájékoztatásnak alapját, ezért az Alkotmánybíróság határozata az Adattárat működtető illetve az erdőgazdálkodási tevékenységet meghatározó erdészeti és természetvédelmi hatóságok számára több feladatot keletkeztetett. Ennek nyomán **az alábbi hivatalbóli eljárásokat kell lefolytatni és azok eredményét az Adattárban – a közhitelesség megőrzése érdekében – fel kell tüntetni:**

törvényi rendelkezésekhez kell igazítani. Az Alkotmánybíróság határozatának kihirdetését követően ugyanis tarvágás csak kivételesen, az erdő egészségi állapotával, illetve felújítása érdekében az erdőtörvény 73. § (6) bekezdésével és a természetvédelmi törvény tarvágásra vonatkozó rendelkezéseivel összhangban engedélyezhető, illetve végezhető.

d) A természetvédelmi célú korlátozások felülvizsgálata és szükség esetén módosítása:

- Az Alkotmánybíróság alaptörvény-ellenesnek minősítette az erdőtörvény azon rendelkezéseit, amelyek a hatóságok számára nem biztosították az adott terület sajátosságaihoz és természeti értékeihez igazodó természetvédelmi célú korlátozások elrendelhetőségét. Az erdőtörvény a természetvédelmi célú korlátozások kezdeményezését a természetvédelmi hatóság kötelezettségévé tette. Ezért a természetvédelmi hatóság az Alkotmánybíróság határozata alapján köteles felülvizsgálni a természetvédelmi rendeltetésű erdőben az erdőgazdálkodó tevékenységét korlátozó, a hagyásfákra, hagyásfa csoportokra, valamint a természetes úton megjelenő holtfára vonatkozó rendelkezéseket. Amennyiben azt állapítják meg, hogy azok nem felelnek meg a természetvédelmi kezelési célnak, mert a szükséges mennyiséget a hatóságok nem határozhatták meg (az erdőtörvényben az Alkotmánybíróság döntése előtt szereplő mennyiségi korlátok miatt), akkor kötelesek az erdészeti hatóság eljárását kezdeményezni, a természetvédelmi cél eléréséhez szükséges mennyiségi korlátok meghatározása érdekében. Az erdészeti hatóság a természetvédelmi hatóság kezdeményezése esetén az eljárást köteles lefolytatni.
- Az Alkotmánybíróság határozata alapján a fenti felülvizsgálatot a Natura 2000 rendeltetésű erdők kapcsán is el kell végezni. Megjegyzendő, hogy a felülvizsgálatot ki kell terjeszteni mindazokra az erdőkre, amelyeknél az Alkotmánybíróság döntése alapján hatályossá vált erdőtörvény szerint az erdészeti hatóság köteles az erdő rendeltetését Natura 2000 rendeltetesként meghatározni. A felülvizsgálatot követően a természetvédelmi hatóság ezen erdők vonatkozásában is köteles kezdeményezni a hagyásfákra, hagyásfa csoportokra, holtfára vonatkozó hatósági előírások módosítását, ha az előző pontban megjelölt feltételek fennállnak, és az erdészeti hatóság köteles a módosításhoz az eljárást hivatalból lefolytatni.
- Az Alkotmánybíróság alaptörvény-ellenesnek minősítette azokat a rendelkezéseket, amelyek feltételhez kötötték a jegyző kezdeményezési jogát a helyi jelentőségű természetvédelmi területek védelmét célzó korlátozások előírására. A megsemmisítést követően a jegyzők kötelezettsége felülvizsgálni, hogy a természetvédelmi cél elérése érdekében szükséges-e a meglévőkhöz képest további korlátozó intézkedések meghozatala, és az erdészeti hatóság köteles a jegyző kezdeményezése alapján eljárást lefolytatni a természetvédelmi célú korlátozó rendelkezések előírása érdekében.
- Az Alkotmánybíróság hatályon kívül helyezte az erdőtörvényben a természetvédelmi célú korlátozhatóság időbeli határait is, mert túlzottan szűk időkeret nem tette lehetővé, hogy a hatóságok a helyi viszonyokhoz, az élőhely adottságaihoz és a védett fajok igényeihez igazodó természetvédelmi korlátozásokat határozzanak meg. Jogszabályi időkeret, illetve természetvédelmi kezelési/Natura 2000 fenntartási terv híján a természetvédelmi hatóság

3.) A magán erdőtulajdonosok és az erdőgazdálkodók jogai, kötelezettségei és felelősségük

a) A gazdasági érdek nem írhatja felül a természetvédelmi érdeket:

Az Alkotmánybíróság ismét megerősítette, hogy a magántulajdonban álló védett természeti területeken lévő erdőkben is a természetvédelem elsődlegességét kell biztosítani a gazdasági érdekekkel szemben. Az Alkotmánybíróság több pontban is hangsúlyozta, hogy az Alaptörvény P) cikke alapján a biológiai sokféleség védelme, fenntartása és jövő nemzedékek számára való megőrzése mindenki kötelezettsége, az erdőtulajdonosokat és az erdőgazdálkodókat is terheli, és a tulajdonhoz fűződő társadalmi felelősség nevesített eseteként értelmezendő. Az Alkotmánybíróság határozatában kiemelte, hogy védett természeti területeken lévő erdőkben semmi sem indokolja a gazdasági tevékenység megengedését, amikor azokon arra eleve nem is volt lehetőség.

b) A magántulajdonosi érdekek érvényesítési lehetőségei:

Az Alkotmánybíróság ugyanakkor arra is emlékeztetett, hogy az erdőtulajdonosoknak és az erdőgazdálkodóknak többféle eszközük van arra, hogy a természetvédelmi célú közérdekű korlátozások megfeleljenek a szükségesség és arányosság elvének. Ezek közé tartoznak az alábbiak:

- A természetvédelmi célú korlátozásokat meghatározó hatósági eljárásokban ügyfélként részt vehetnek és vitathatják a korlátozások indokoltságát, a hatósági határozattal szemben jogorvoslatért bírósághoz fordulhatnak. Ez vonatkozik azokra – az Adattár közhitelességének megőrzését szolgáló – hivatalból indított eljárásokra is, ahol a hatóságoknak a korlátozások felülvizsgálata során kell döntést hozniuk. Ügyfélként joggal kérhetik számon a megalapozott döntéshozatalt, amelynek része, hogy a hatóságok az előírt korlátozások szakmai megalapozottságáról megfelelő indokolást adjanak. Ezen keresztül válik ugyanis érthetővé, hogy az ország különböző pontjain található erdőkben mit jelent a helyi viszonyokhoz való igazodás, miért van különbség a korlátozások között, akár az ugyanazon faj védelmére elrendelt korlátozások között is. Tudomásul kell venniük ugyanakkor, hogy a védett természeti területeken lévő, valamint a Natura 2000 hálózathoz tartozó erdőkben a természetvédelmi célú erdőgazdálkodást mindig az általánostól eltérő szabályok fogják meghatározni. Az Alkotmánybíróság döntése alapján az erdőtulajdonosok és erdőgazdálkodók érdekképviselői szerveinek is feladata, hogy segítsék e szemlélet elfogadását és elterjedését.
- Az erdőgazdálkodók a Natura 2000 hálózathoz tartozó erdők esetén a korlátozások miatt felmerülő költségek kompenzációja érdekében vissza nem térítendő támogatásban részesülhetnek, illetve ha indokolt, akkor az uniós joggal összhangban kezdeményezhetik adott erdő Natura 2000 hálózathoz való tartozásának felülvizsgálatát. A Natura 2000 területek támogatása területalapú támogatás, ezért amennyiben e területek nagyságát kívánják megváltoztatni, akkor ezzel a támogatáshoz figyelembe vehető terület nagysága és emiatt a támogatás összege is változik. Hangsúlyozandó, a Natura 2000 támogatás a hálózathoz tartozó erdő egész területének gondozásáért jár. Az állami és érdekképviselői szervek feladata, hogy erről minden érintett megfelelő tájékoztatást kapjon.
- Az erdőgazdálkodónak, ha a közérdekű korlátozás miatti rendeltetésből fakadóan kára vagy többletköltsége származik, akkor ezek megtérítésére jogosulttá válnak. Az irányadó szabályok

4.) Az állami erdővagyon kezelők jogai és kötelezettségei

Az Alkotmánybíróság fenntartotta a tarvágás kivételességét az állami tulajdonban álló erdőkben és ezzel újfent aláhúzta az állami tulajdon védelmi funkcióját. A védett természeti területek, illetve a Natura 2000 hálózathoz tartozó területeken található természeti értékek védelme ebből következően kettős, mert a jogszabályok és a hatóságok által meghatározott követelményeken túl az állam tulajdonosként is megjelenik. Vagyis aki az állami tulajdonú közös nemzeti örökség kezelését, hasznosítását végzi, az a tulajdonos állam által előírt követelményeket – így a Natura 2000 területek fenntartási terveit – is köteles betartani.

5.) A társadalmi szervezetek és a lakosság szerepe

Az Alkotmánybíróság döntése a társadalmi szervezeteket és lakosságot is köti: az erdőre mindenkinek vigyáznia kell. A 4/2019. (III. 7.) AB határozat alapján a természet passzív alany, melyet adott esetben a téves hatósági döntésekkel, mulasztásokkal szemben is védeni kell. Ennek érvényre juttatásában a társadalomnak, a természet szerető és erdőjáró egyéneknek és közösségeknek, a szakmai szervezeteknek kiemelkedő szerepe lehet. Számos eszköz áll erre rendelkezésre, és eljárási garanciák biztosítják, hogy ügyfélként vegyenek részt a közigazgatási eljárásokban, vagy a közigazgatási bíróság előtt peres félként lépjenek fel a mulasztó hatóságokkal szemben.

Ugyanakkor hangsúlyozandónak tartom, hogy **természeti (és kulturális) értékeink védelme hosszú távon akkor biztosítható, ha ennek szükségességében és módjában társadalmi egyetértés, közmegegyezés van.** Az Alaptörvény P) cikkére valamint az egészséges környezethez való jogra (Alaptörvény XX. cikkére) való tekintettel e konszenzus meglétét feltételezi az Alkotmánybíróság, amikor a honvédelmi és az árvízvédelmi rendeltetések elsődlegességének fenntartásáról rendelkezett. Kiemelte, hogy ezek a rendeltetések a természetvédelmi és a Natura 2000 rendeltetésű erdőkben a természetvédelmi célok elérését nem szükségszerűen teszik lehetetlenné, hiszen e célokkal szemben bármit tenni csak akkor lehet, ha az adott helyen az árvízvédelem, a honvédelem azt indokolta, szükségszerűvé és elkerülhetlenné teszi. **Az Alkotmánybíróság az Alaptörvényből fakadó társadalmi elvárásaként kezeli a természeti (kulturális) értékek védelmét.** Ahhoz, hogy ez a társadalmi elvárás irányadóvá váljon az erdőt érintő mindennapi döntések során, szükség van a szakmai és gazdasági érdekek képviselőit ellátó társadalmi szervezetek közötti párbeszédre, a különböző szakmai útmutatók közös kidolgozására. E szakmai anyagokra nem csak a már védetté nyilvánított növények és állatfajok védelme érdekében van szükség. Az elmúlt évtizedek tapasztalata az, hogy olyan növények tűnhetnek el szinte teljesen erdeinkből, amelyek nem oly régen még közönségesnek számítottak. Ilyen veszélynek ma több faj is ki van téve, különösen a gombák, amelyek eltűnése az egész erdő életképességét ronthatja. Az erdők és azok természeti értékeinek megőrzésében mindenkinek feladata van, annak, aki az erdőt tulajdonosként, vagy erdőgazdálkodóként kezeli, és annak is, aki „az erdők gyümölcsét” élvez. Ezért nem feledkezhetünk meg arról, hogy az erdőt a nemzet közös örökségének a részeként a nemzetnek kell megőriznie a felelős erdőkezeléssel és az erdei haszonvételek ökológiai korlátok között tartásával.

Budapest, 2020. augusztus 11.

Dr. Bándi Gyula
a Jövő Nemzedékek Szószólója